

Hiiumaa Laidude Maastikukaitseala

SAARNAKI LINNUSTIK

/Lepingulise uurimistöö aruanne/

Koostaja: Aivar Leito

TARTU 2000

SISUKORD

1. Asend ja looduslikud tingimused	3
2. Materjal ja metoodika	3
3. Tulemused ja arutelu	4
3.1. Haudelinnustiku üldine ülevaade	4
3.2. Elupaigaline levik	8
3.3. Süstemaatiline ülevaade	10
4. Kokkuvõte ja lõppjärelused	15
Kasutatud kirjandus ja käsikirjad	15
Joonised ja lisad	

1. Asend ja looduslikud tingimused

Geograafiliselt kuulub **Saarnaki laid** Väinamere valdkonna Hiiumaa kaguosa saarterühma (Sepp 1970; Leito & Leito 1995). Saare pindala on erinevatel andmetel 136 ha (RPI kaart 1988) või 148 ha (Loopmann 1996). Meie digitaalmõõdistus Katastri kaarti Eesti Põhikaarti projektsioonis (M 1: 10 000) andis tulemuseks 137,7 ha. Käesolevas töös (analüüsis) on pindalaks võetud **137 ha**, kusjuures kaasa on arvatud kagurannikul asuv Oorahu (0,2 ha) ning põhjarannikul asuvad Kajakarahu (0,2 ha) ja Palgirahu (0,1 ha).

Saarnaki on kõver ja NW—SE sihis piklik. Saare maksimaalne pikkus on 3,4 km, laius 0,7 km ning kõrgus merepinnast kuni 9 m. Rannajoon on suhteliselt vähe liigendunud, välja arvatud saare põhjosas. Väljaulatuvad neemed asuvad kagutipus ja loodetipus (Kuuse nukk). Läänerand on valdavalt kõrge ja kivine, ida- ja põhjarand aga madal ja murune või liivane. Kogu saare ulatuses leidub suuri rändrahne, mis kohati moodustavad kivikülve (näiteks Pärnamäe ränk). Suuremad naabersaared on Hanikatsi laid (2 km kagus) ja Öakse laid (0,6 km loodes).

Saarnaki flooras on üle 380 soontaimeliigi ja kirjeldatud 27 taimekooslust (Mägi 1997). Enamlevinud taimkatte põhitüüpideks (lindude elupaikadeks e. biotoopideks) on põõsastud (valdavalt kadastikud) ja niidud. Saare lõunaosa niidud (heinamaad) on suuremas osas olnud pidavalt niidetud ning põhjaosa niidud ja põõsastikud lammaste poolt karjatatud. Ainus ulatuslikum rannaniit (tuder-loa kooslus) kasvab saare idarannikul ja soiseid niite saare põhjaosas. Saare põhjaosa on kunagi ka kraavitatud. Suuremaid metsi saarel ei ole, leidub vaid väiksemaid kaasiku, männiku ja pärniku fragmente (salusid). Puudest domineerivad lõunaosas kask, keskosas pärn ja põhjaosas mänd.

Saarnaki laiul on kolm talukohta, millest kaks (Mäe ja Pärna) asuvad saare keskel ning üks põhjaosas. Pikemalt (1564-1976) on asustatud olnud vaid saare keskosa, kus on säilinud ka 9 hoonet. Nii varasem püüasustus kui ka praegune sage külastatavus ja suhteliselt intensiivne maakasutus (eelkõige niitmine ja lambakarjatamine) koos hoonestusega on avaldanud olulist mõju kohaliku haudelinnustiku kujunemisel.

2. Materjal ja metoodika

Välitööd toimusid 1.-5. juunini 2000.a. Kogu saare ulatuses kaardistati kõik lindude pesitsusterritooriumid ja leitud pesad (joon. 1). Kaardistati ka kõik mittepesitsevad linnud rannikumeres ning tähtsamad liigid (merikotkad jmt.) maismaal. Aluskaartina kasutati Eesti Põlluprojekti (RPI) poolt 1988.a. koostatud Hiiumaa laidude maastikukaitseala kaarti (leht nr. 3, M 1:5000). Enamus piirkondi kaardistati ühekordselt, saare lõunaosa aga 3 korral välitööperioodil. Öölaulikuid kuulati ja kaardistati kolmel ööl.

Loendustulemuste põhjal leiti Saarnaki haudelinnustiku liigiline koosseis ja liigitihedus, üksikute liikide ja üldarvukus ning asustustihedus nii saare ulatuses kui ka tähtsamate elupaikade osas. Sama loendus- ja analüüsimeetoditega on autor varem uurinud Kõverlaid (1992), Ahelaiu (1996), Kõrgelaiu (1997), Vareslaid (1998) ning

Hanikatsi (1999) haudelinnustikku (Leito 1996, 1997, 1998, 1999, Leito & Leito 1995). Neid andmeid on võrdlusmaterjalina kasutatud ka käesolevas töös. Uuritud saarte haudelinnustikke võrreldi Sørenseni sarnasusindeksi (K_s) abil

Varem on Saarnaki haudelinnustikku põhjalikumalt uuritud vaid 1961.a. (Kumari 1967). Tol korral tehti ringmarsruut ümber saare ning mitmeid transekte läbi saare. Absoluutandmed (paaride arv) saadi vaid rannikulindude kohta, maismaalindude arvukust hinnati kolmeastmelise suhtelise esinemissageduse skaala järgi. Kasutatud meetodite mõningane erinevus ei võimalda 1961 ja 2000.a. andmeid täies ulatuses üks-ühele võrrelda, kuid mitmete näitajate osas sai seda teha (haudelinnustiku liikide arv ja koosseis, rannikulindude arvukus ning maismaalindude suhteline esinemissagedus).

Peale mainitud spetsiaalsete uuringute on Saarnaki linnustikku jälginud (kuigi mitte täpsemalt kaardistanud ega uurinud) Tiit Leito ning rändevaatlusi ja juhuslikke pesitsusvaatlusi on käesoleva töö autor teinud ka real varsematel aastatel (perioodil 1976-1998). Neid andmeid on kasutatud haudelinnustikus toimunud muutuste iseloomustamiseks kahe uurimisperioodi vahelisel ajal.

3. Tulemused ja arutelu

3.1. Haudelinnustiku üldine iseloomustus

Saarnaki laiu haudelinnustiku liiginimestik sisaldab kokku **76 liiki 8 seltsist** (Tab. 1 ja 2). 1961.a. registreeriti seal 39 (42) liiki 5 seltsist ning 2000.a. 52 liiki 4 seltsist. Peale selle on saarel pesitsemas kohatud veel 14 linnuliiki 6 seltsist (Tab. 2). Võrdluseks on teistel saarerühma laidudel kohatud Hanikatsil 83, Köverlaiul 70, Vareslaiul 58, Ahelaiul 53 ja Kõrgelaiul 47 haudelinnuliiki. Seega on Saarnaki laid pesitsevate linnuliikide arvult teisel kohal, kuigi pindalalt ületab ta esikohal olevat Hanikatsi laidu ligi kaks korda.

Tabel 1. Saarnaki laiu (137 ha) haudelinnustik 1961.a. (Kumari 1967 j.) ja 2000.a. (1.-5. Juuni). Paaride arv või suhteline arvukus (+ väike sagedus; ++ sage; +++ kõrge sagedus) ja trend (- - - väga tugev langus; - - tugev langus; - nõrk langus; .0 – muutuseta; + nõrk tõus; ++ tugev tõus; +++ väga tugev tõus; e – pesitsejana kadunud; j – juhuslik või sporaadiline pesitseja; n – uus liik).

Linnuliik	1961	2000 (%)	Trend
Väike-põõsalind, Syl cur	++	165 (16,3)	++
Metsvint, Fri coe	+	146 (14,4)	++
Vööt-põõsalind, Syl nis	++	65 (6,4)	+
Salu-lehelind, Phy lus	+++	55 (5,4)	-
Karmiinleevike, Car ery		54 (5,3)	+++/n
Sookiur, Ant pra	26	51 (5,0)	+
Põldlõoke, Ala arv	19	48 (4,7)	+
Pruunselg-põõsalind, Syl com	+++	47 (4,6)	-
Laulurästas, Tur phi	+	35 (3,5)	+
Rohevint, Car chl	++	34 (3,4)	0
Suitsupääsuke, Hir rus	?	30 (3,0)	?
Musträstas, Tur mer	+	25 (2,5)	+
Kõrkja-roolind, Acr sch		23 (2,3)	++/n
Räästapääsuke, Del urb	?	22 (2,2)	?

Hallvares, Cor nix	+	21 (2,1)	++
Talvike, Emb cit		18 (1,8)	++/n
Rootsiitsitaja, Emb sch		18 (1,8)	++/n
Ööbik, Lus lus		13 (1,3)	++/n
Linavästrik, Mot alb	22	11 (1,1)	--
Vösaraat, Pru mod		11 (1,1)	++/n
Punajalg-tilder, Tri tot	17	10 (1,0)	-
Tiigi-roolind, Acr sci		9 (0,9)	++/n
Aed-põõsalind, Syl bor	+	9 (0,9)	0
Merisk, Hae ost	9	7 (0,7)	-
Mets-lehelind, Phy sib		6 (0,6)	+/n
Käosulane, Hip ict	+	6 (0,6)	0
Vainurästas, Tur mus	+	6 (0,6)	0
Kanepilind, Car can	+++	6 (0,6)	--
Punaselg-õgija, Lan col	+	6 (0,6)	0
Soo-roolind, Acr pal		5 (0,5)	+/n
Punarind, Eri rub		5 (0,5)	+/n
Kivitäks, Oen oen		5 (0,5)	+/n
Ristpart, Tad tad	2	4 (0,4)	+
Liivatüll, Cha hia	11	4 (0,4)	-
Väike-lehelind, Phy col		4 (0,4)	+/n
Mustpea-põõsalind, Syl atr		4 (0,4)	+/n
Jääkoskel, Mer mer	3	3 (0,3)	0
Kuldnokk, Stu vul	+	3 (0,3)	0
Rasvatihane, Par maj		3 (0,3)	+/
Kalakajakas, Lar can	9	2 (0,2)	--
Randtiir, Ste aea	6	2 (0,2)	-
Harakas, Pic pic		2 (0,2)	+/n
Leevike, Pyr pyr		2 (0,2)	+/n
Rohukoskel, Mer ser	?	1 (0,1)	0
Tõmmuvaeras, Mel fus	15	1 (0,1)	--
Metskurvits, Sco rus		1 (0,1)	n
Tikutaja, Gal gal		1 (0,1)	n
Kiivitaja, Van van	5	1 (0,1)	-
Väänkael, Jun tor	+	1 (0,1)	0
Porr, Cer fam		1 (0,1)	n
Siisike, Cal spi		1 (0,1)	n
Ronk, Cor nix	+	1 (0,1)	0
Kivirullija, are int	3	0	-/e
Rüdi, Cal alp	1	0	-/e
Väiketiir, Ste alb	9	0	-/e
Sinikael-part, Ana pla	5	0	-/e ?
Luitsnokk-part, Ana cly	4	0	-/e
Hahk, Som mol	5	0	-/e ?
Hänilane, Mot fla	1	0	-/e
Kägu, Cuc can	+	0	?
Metskiur, Ant tri	+	0	-/e
Kadakatäks, Sax rub	+	0	-/e
Kokku 62 liiki 5 seltsist	39 (42) l., 5 seltsi	52 l., 4 seltsi	+10 l, (-1 seltsi)
Liiki/ha	0,29	0,40	+0,11
Paare	(172)+	1014	(+)
Paare/ha		7,4	(+)

Liigitihedus oli Saarnakil 1961.a. 0,29 l/ha ning 2000.a. 0,4 l/ha (Tab. 1). Võrdluseks oli 1990-tel uuritud saarte haudelindude liigitihedus Hanikatsil 0,7 l/ha, Vareslaiul 1,5 l/ha, Ahelaiul 2,0 l/ha, Kõrgelaiul 2,3 l/ha ning Kõverlaiul 2,7 l/ha (Tab. 4). Seega oli Saarnaki haudelindude liigitihedus kogu saarterühma väiksem. Üldasustustihedus oli 2000 aastal 7,4 p/ha, mis on kõrgem kui Hanikatsil (5,7 p/ha) ja Vareslaiul (6,8 p/ha) kuid madalam kui Ahelaiul (9,2 p/ha), Kõverlaiul (11,1 p/ha) ja Kõrgelaiul (11,1 p/ha) (Tab. 4).

Tabel 2. Saarnaki laiul täiendavalt (lisaks 1961 ja 2000.a. loendustele) kohatud haudelinnud.

Linnuliik	Arvukus (paare)	Esinemislaad
Kühmnokk-luik, <i>Cyg olo</i>	0 – 2	ebaregulaarne
Rägapart, <i>Ana que</i>	0 – 3	juhuslik
Raudkull, <i>Acc nis</i>	0 – 1	juhuslik
Suurkoovitaja, <i>Num arq</i>	0 – 2	ebaregulaarne
Merikajakas, <i>Lar mar</i>	0 – 1	ebaregulaarne
Kaelustuvi, <i>Col pal</i>	0 – 2	ebaregulaarne
Öösorr, <i>Cpr eur</i>	0 – 1	juhuslik
Käblik, <i>Tro tro</i>	0 – 1	juhuslik
Lepalind, <i>Pho pho</i>	0 – 1	juhuslik
Hall-kärbsenäpp, <i>Mus str</i>	0 – 1	ebaregulaarne
Väike-kärbsenäpp, <i>Fic par</i>	0 – 1	juhuslik
Must-kärbsenäpp, <i>Fic hyp</i>	0 – 1	juhuslik
Sinitihane, <i>Par cae</i>	0 – 1	juhuslik
Ohakalind, <i>Car card</i>	0 – 1	juhuslik
Kokku: 14 liiki 6 seltsist	5 – 10 aastat	

Tabel 3. Saarnaki laiul haudelinnustiku liigiline koosseis seltside lõikes (liikide arv, selle osakaalu % ja muutus) 1961 ja 2000.a.

Selts	1961	2000	Trend
Värvulised (<i>Passeriformes</i>)	22 (56)	39 (75)	+17 (+19)
Kurvitsalised (<i>Charadriiformes</i>)	9 (23)	8 (15)	-1 (-8)
Hanelised (<i>Anseriformes</i>)	6 (15)	4 (8)	-2 (-7)
Käolised (<i>Cuculiformes</i>)	1 (3)	0 (0)	-1 (-3)
Rähnliised (<i>Piciformes</i>)	1 (3)	1 (2)	0 (-1)

Tabel 4. Hiiumaa laidude kaitseala kuue uuritud saare haudelinnustiku olulisemad näitajad (autori andmed).

Saar (pindala ja loendusaasta)	Liike	Liike/ha	Paare	Paare/ha
Saarnaki (137 ha, 2000)	52	0,4	1014	7,4
Hanikatsi (82 ha, 1999)	59	0,7	470	5,7
Vareslaid (31 ha, 1998)	44	1,5	204	6,8
Ahelaid (24 ha, 1996)	48	2,0	220	9,2
Kõverlaid (20 ha, 1992)	54	2,7	222	11,1
Kõrgelaid (18 ha, 1997)	41	2,3	195	11,1

Kõige üldisemalt võib öelda, et Saarnaki haudelinnustik on võrreldes 1961 aastaga oluliselt muutunud. Sørenseni sarnasusindeksi järgi on kahe võrdlusaasta (1961 ja 2000) linnustike liigilise koosseisu sarnasus 68%. Võrreldes Hanikatsiga (60%) on see näitaja mõnevõrra kõrgem, s.t. Hanikatsi haudelinnustik on muutunud veelgi rohkem kui Saarnaki oma. Üheltpoolt on see seotud elupaigaliste muutustega (põhiliselt roostike ja männitukkade tekke ja levimise ning kadastike tihenemisega) ning teiselt poolt linnuliikide üldise leviku ja arvukuse muutustega regioonis (laidudel ja Eestis) tervikuna.

Suurenenud on liikide arv ja liigitihedus ning ilmselt ka üldarvukus ja –asustustihedus (Tab. 1). Märkimisväärselt on suurenenud värvuliste seltsi kuuluvate liikide (värvuliste) arv ja suhteline osakaal (56% >> 75%) (Tab. 3). Selle näitaja osas on Saarnaki kaitseala seni uuritud laidudest esikohal. Mõnevõrra, kuid mitte nii drastiliselt kui teistel laidudel on vähenenud haneliste ja kurvitsaliste arvukus ja osatähtsus. Teiste seltside osas ei ole olulisi muutusi toimunud. Kuigi 2000.a. uurimisperioodil kägu ei kohatud on ta saare haudelinnustikus kindlasti endiselt olemas.

Praegu domineerivad Saarnaki haudelinnustikus nii arvukuselt kui ka leviku ulatuselt selgelt väike-põõsalind (16,3%) ja metsvint (14,4%) (Joon. 1 ja Tab. 1). Teiste arvukamate liikide (vööt-põõsalind, salu-lehelind, karminleevike, sookiur, põldlõoke ja pruunselg-põõsalind) osakaal on juba tunduvalt väiksem (5-6%). Üldiselt domineerivad põõsastute ja põõsasniitude linnud. Taoline jaotumus langeb hästi kokku saare taimekoosluste ja lindude tähtsamate elupaigatüüpide levikumustri ning pindalalise jaotumusega. Metsvint ja salu-lehelind on seejuures väga laia elupaigalise levikuga (eürotoopsed) liigid, kes pesitsevad edukalt nii erinevat tüüpi metsades kui ka põõsastutes. Sobivate elupaikade potentsiaali poolest võiks saarel tunduvalt enam pesitseda kurvitsaid, kuid seda ei võimalda röövulukite (kähriku ja rebase) kõrge arvukus.

1961 aasta kohta ei saa erinevate liikide arvukuse jaotumust täpsemalt määrata, kuid tõenäoliselt domineerisid siis salu-lehelind ja pruunselg-põõsalind. Pruunselg-põõsalind eelistab väike-põõsalinnuga võrreldes hõredamat põõsastut ning pesitseb ka põõsasniitudel. Tõenäoliselt olidgi Saarnaki kadastikud tol ajal hõredamad ning ka põõsasniite oli rohkem. Salu-lehelinnu suhteliselt kõrgem arvukus 1961 aastal võrreldes 2000 aastaga võib olla seotud liigi üldise arvukuse perioodilise kõikumisega.

Võrreldes 1961 aastaga on 2000.a. haudelindude liiginimestikus 20 uut liiki ning kadunud (ei esinenud) 10 liiki (Tab. 1). Tegelik erinevus on tõenäoliselt väiksem, sest mitmed vähearvukad ja raskesti avastatavad liigid võisid 1961.a. jääda märkamata ning arvestada tuleb ka linnustiku liigilise koosseisu iga-aastast loomulikku varieeruvust. Seetõttu on praeguse haudelinnustiku puhul arvesse võetud ka neid liike kes 2000.a. ei esinenud, kuid keda viimastel aastatel on pesitsemas siiski kohatud. Neid asjaolusid arvestades on haudelinnustikku lisandunud 15 liiki (kühmnokk-luik, metskurvits, tikutaja, karminleevike, kõrkja-roolind, tiigi-roolind, soo-roolind, rootsiitsitaja, ööbik, mets-lehelind, väike-lehelind, mustpea-põõsalind, harakas, rasvatihane ja leevike) ja kadunud 3 liiki (kivirullija, rüdi ja väiketiir).

Osa liikide lisandumine on selgelt seotud uute elupaikade, eeskätt roostiku tekkimise ja levimisega saarel. Sellisteks on kõik roolinnuliigid ja rootsiitsitaja. Mets- ja väikelehelinnu ning mustpea-põõsalinnu ilmumine on ilmselt seotud metsade suktessiooniga, eeskätt nende vanuse ja liigirikkuse suurenemisega. Kühmnokk-luik ilmus Hiiumaa laidudele ja teistele meresaartele alles 1960-tel ega olnud 1961.a. veel kinnistunud. Kuna Saarnakil ei ole luigele sobivaid elupaiku kuigi palju, siis pesitseb ta ka praegu üsna juhuslikult ja vaid üksikute paaridena. Metskurvits ja tikutaja võisid pesitseda ka 1960-tel, kuigi jäid avastamata. Harakas, karminleevike ja ööbik on liigid, kelle levimine laidudele on toimunud alles viimastel aastakümnetel. Kivirullija on taandumas ka teistelt kaitseala laidudelt. Rüdi oli haruldane juba 1960-tel ning nüüdseks on ta kadunud kõigilt laidudelt. Väiketiir pesitseb Saarnakil veel vaid juhuslikult ja üksikpaaridena, enamasti Oorahul.

Teiste uuritud laidude suhtes on Saarnaki haudelinnustiku liigiline koosseis praegu (1990-tel ja 2000.a.) kõige sarnasem Hanikatsi linnustikule (Sørenseni sarnasusindeks $K_s = 87\%$). Kõigi teiste laidudega on sarnasus juba tunduvalt madalam (70-76%) (Tab. 5). Võrreldes 1961 aastaga on sarnasus oluliselt langenud Kõrgelaiu ja Kõverlaiu suhtes (-9%), Hanikatsi (+4%) ja Vareslaiu (+3%) suhtes aga suurenenud. Ahelaiu suhtes on muutus (-1%) tühine. Huvitav on see, et Hanikatsi haudelinnustiku liigilise koosseisu sarnasus on samal ajal suurenenud (3-6%) kõigi võrdlusaluste saarte suhtes (Leito 1999). Nende seoste (muutuste) täpsem selgitamine vajab edaspidi täiendavat analüüsi.

Tabel 5. Saarnaki lai haudelinnustiku liigilise koosseisu sarnasus kaitseala teiste suuremate laidudega Sørenseni sarnasusindeksi alusel (K_s %).

Võrdlussaared	1961	1990-d	Muutus
Saarnaki – Saarnaki		68	
Saarnaki – Hanikatsi	83	87	+4
Saarnaki – Ahelaid	77	76	-1
Saarnaki – Kõverlaid	83	74	-9
Saarnaki – Vareslaid	70	73	+3
Saarnaki – Kõrgelaid	79	70	-9

3.2. Elupaigaline levik

Kõige liigirikkam elupaik oli Saarnakil 2000.a. mets (24 l.), järgnesid põõsastu (22), lagerand ja rannaniit (11), hooned ja kiviaiad (10), muud niidud (6) ja roostik (4) (Tab. 6). Ülekaalukalt kõige enam haudepaare registreeriti põõsastus (476 p, 50%), järgnesid mets, muud niidud, hooned ja kiviaiad, lagerand ja rannaniit ning roostik (Tab. 6). Kui liike oli metsas kahe võrra enam kui põõsastus, siis arvukuselt ja levikult domineeris saarel selgelt põõsastu linnustik. Võrdluseks domineeris Hanikatsil 1999.a. nii liikide arvult (30) kui ka arvukuselt ja selle osakaalu poolest (48%) metsalinnustik. Teiste elupaikade suhteline osatähtsus (v.a. põõsastute madalam osakaal) oli Hanikatsil sarnane Saarnakile (Leito 1999).

Lagerannal ja rannaniidul koosvõetuna pesitses kokku 64 paari linde 11 liigist (Tab. 6). Arvukuselt domineeris ülekaalukalt sookiur (24 p., 37%), järgnesid põldlõoke (17%), merisk (11%) ja punajalg-tilder (9%). Väheste paaridena pesitsesid veel ristpart, kalakajakas, randtiir, kiivitaja, liivatüll, kivitäks ja linavästriik.

Kõrgematel niitudel (s.h. soistel) pesitses kokku 78 paari linde 6 liigist (Tab. 6). Siin domineeris põldlõoke (37 p., 47%) ning subdominant oli sookiur (35%). Nelja paariga oli suhteliselt arvukas veel punajalg-tilder. Ülejäänud liigid (tõmmuvaeras, tikutaja ja soo-roolind) pesitsesid vaid 1-2 paarina.

Roostikus pesitses 50 paari linde 4 liigist (Tab. 6). Domineerisid kõrkja-roolind (20 p., 40%) ja rootsiitsitaja (18 p., 36%). Tiigi-roolinde loendati 9 ja soo-roolinde 3 paari.

Põõsastus pesitses kokku 476 paari linde 22 liigist (Tab. 6). Dominantliigiks oli väike-põõsalind (153 p., 32%), järgnesid metsvint (14%) ja vööt-põõsalind (14%). Arvukamad olid veel pruunsalg-põõsalind, rohevint ja karmiinleevike. Ainult põõsastus pesitsesid vööt- ja pruunsalg-põõsalind ning rohevint.

Metsas loendati 270 haudepaari 24 liigist (Tab. 6). Dominantliigiks oli metsvint (82 p., 30%), järgnesid salu-lehelind (15%), karmiinleevike (12%) ja laulurästas (8%). Suhteliselt arvukad olid veel hallvares, väike-põõsalind ja muusträstas. Ainult metsas esinesid seejuures aed- ja mustpea-põõsalind, mets- ja väike lehelind, porr ja siisike.

Piirkonniti eristusid suurema üldasustustihedusaega aladena saare lõunaosa metsatukad, Pärnamäe Ränk ning hoonestik koos õueala ja puudega (Joon. 1 ja 2). Eriti tiheda asustusega ja suhteliselt liigirikas oli hoonestik, kus arvukamateks liikideks olid suitsupääsuke ja räästapääsuke. Siin pesitses ka ainus paar väänkaelu. Nende piirkondade linnurikkus on selgelt seotud maastiku ja koosluste mitmekesisusega ehk ökoloogilise heterogeensusega.

Suhteliselt kõrge ja ühtlase asustusega olid saare põhja ja keskosa kadastikuid ning puudesalud. Seevastu Pärnamäe rannaniit osutus üsna vaeseks nii liikide kui ka haudepaaride arvult ja asustustiheduselt. Dominandiks ja fooniliigiks oli siin põldlõoke.

Linnuvaesed olid ka kõik kolm rahu. Oorahult leiti kolm liiki, igast liigist üks paar ning nii Kajakarrahult kui ka Palgirahult vaid kaks liiki ühe paarina. Ilmselt on Saarnaki rahud liiga emasaare lähedal, mistõttu kährikud ja rebased pääsevad sinna peale. Kindlasti mõjub negatiivselt ka inimeste liikumine ja lindude häirimine. Nende kahe mõjuri tõttu ei pesitsenud saarel vaatlusaastal külmnökk-luik ega hahk.

Tabel 6. Saarnaki laiuhaudelinnustiku elupaigaline jaotumus 2000.a.

Elupaik	Liike	Paare (%)
Lagerand ja rannaniit	11	64 (6)
Muud niidud	6	78 (7)
Roostik	4	50 (5)
Põõsastu (vald. kadastik)	22	476 (50)
Mets	24	270 (27)
Hooned ja kiviaiad	10	76 (7)
Kokku:	52	1014

3.3. Süstemaatiline ülevaade

Saarnaki laiul on seni registreeritud 76 haudelinnuliiki 8 seltsist. 1961.a. registreeriti 39 (42) liiki 5 seltsist ning 2000.a. 52 liiki 4 seltsist. Ülejäänud liigid (14 liiki) on pesitsenud erinevatel aastatel vahepealsel perioodil (Tab. 1, 2 ja 3). Kuigi liikide arv on märgatavalt suurenenud, ei ole seltsid ega nende arv muutunud. Selle poolest erineb Saarnaki Hanikatsist, kus on lisandunud ka uusi seltse (Leito 1999).

Hanelised (*Anseriformes*)

Hanelisi pesitses Saarnakil 1961.a. 6, 2000.a. 4 ning üldse on registreeritud 8 liiki. Haneliste osakaal on vaadeldaval perioodil langenud 7% (Tab. 3).

Kühmnokk-luik ilmus Saarnakile 1970-tel. 2000.a. luiki ei pesitsenud, kuigi 2 paari tegutses pidevalt rannikumeres. Varem on teada üksikute paaride edukas pesitsemine Kajakarahul ja pesitsuskatsed Palgirahul ning Oorahul. Ristparte loendati 1961.a. 2 ning 2000.a. 4 paari. Vahepealsetel aastatel, eriti 1980-tel oli liigi arvukus tunduvalt kõrgem (kuni 10 p). Pesitseb hoonetes ja kiviaedades ning –hunnikutes. Sinikael-parte loendati 1961.a. 5 paari, 2000.a. pesitsemist ei tuvastatud. Rägaparti ei kohatud ei 1961 ega 2000 aastal, kuid vahepealsetel aastatel on ta siiski esinenud. Luitsnokk-parte loendati 1961.a. 4 paari, 2000.a. teda ei kohatud. Ilmselt on liigi arvukus langenud ning pesitsemine on muutunud juhuslikuks. Hahku loendati 1961.a. 5 paari, 2000.a. ei õnnestunud aga leida ühtegi pesa ega pesakonda. Vahepealsetel aastatel on ta vähearvukalt saarel pesitsenud. Haha (nii nagu teistegi maaspesitsevate partlaste) esinemist ja arvukust limiteerivad otseselt rebane ja kährik. Tõmmuvaeraid loendati 1961.a. 15 paari ning 2000.a. 1 paar. Liigi arvukus on Saarnakil märgatavalt langenud ja pesitsemine on muutunud juhuslikuks, kuigi viimastel aastatel on teda taas sagedamini kohatud. Rohukoskla pesitsemine jäi 1961.a. selgusetuks, 2000.a. pesitses vähemalt 1 paar. Tõenäoliselt on liik olnud saarel alati vähearvukas ja sporaadiline pesitseja. Jääkosklaid loendati nii 1961 kui ka 2000.a. 3 paari. See on hämmastav sarnasus, eriti arvestades seda, et näiteks Hanikatsil loendati neid 1961.a. koguni 40 paari ja 1999.a. vaid 4 paari. Vahepealsete aastate vaatluste põhjal võib öelda, et liigi arvukus oli Saarnakil kõrgeisus 1970-te lõpus ning kahanes kiiresti 1980-te teisel poolel.

Mittepesitsejatena loendati Saarnaki rannikumeres 2000.a. kuni 18 kühmnokk-luike, 50 sõtkast, 7 ristparti ning üksikuid piilparte ja sinikael-parte.

Haukalised (*Accipitriformes*)

Ainsa kullilisena on Saarnakil pesitsenud raudkull (Tab. 2). Pesapaik asub saare põhjaosa metsatukas. 1961 ega 2000.a. teda ei kohatud. Võimalik on veel hiireviu juhupesitsemine, kuigi saare metsatukad on tema jaoks väikesevõitu.

Mittepesitsejatena kohati 2000.a. saarel pidevalt 1-2 noort ja ühte vana isast merikotkast.

Kurvitsalised (*Charadriiformes*)

Kurvitsalisi pesitses Saarnakil 1961.a. 9 liiki ja 2000.a. 8 liiki. Üldse on saarel tuvastatud 13 kurvitsalise pesitsemine (Tab. 1, 2 ja 3). Nii nagu hanelistelgi on ka kurvitsaliste osakaal vaatlusperioodil langenud (-8%) (Tab.3).

Meriskeid loendati 1961.a. 9 ja 2000.a. 7 paari. Liik pesitseb hajusalt kogu rannikuvööndi ulatuses ning arvukus ei ole oluliselt muutunud. Siiski tundub, et viimastel aastatel on kähriku ja rebase ülikõrge arvukus isegi meriski jaoks üle taluvuspiiri ning pesitsemine õnnestub vaid üksikutel paaridel. Liivatülle loendati 1961.a. 11 ja 2000.a. 4 paari. Arvukuse enam kui kahekordse vähenemise põhjusteks on tõenäoliselt jällegi röövlukite liiga kõrge arvukus ning ka rekreatsiooni surve. Kiivitajaid pesitses 1961.a.5 ja 2000.a. vaid 1 paar. Languse põhjused on ilmselt samad kui liivatüllil ja teisel kurvitsatel (röövlus ja rekreatsioon). 1961.a. leiti saarelt 1 paar rüdisid, 2000.a. liiki ei kohatud. Rüdi ei ole laidudel kunagi arvukas olnud. Viimaseaegne täielik puudumine on on ilmselt seotud rannaniitude taandumise ja degradeerumisega. 2000.a. pesitses saare põhjaosa soisel niidul 1 paar tikutajaid, 1961.a. liiki ei kohatud. Arvatavasti ei ole tikutaja ka praegu iga-aastane pesitseja. Ka metskurvits esines kahest võrdlusaastast vaid 2000.a. Liik võis tegelikult esineda ka 1961.a. kuid jäi vaatluste vähesuse tõttu ilmselt avastamata. Saare suurust ja elupaiku arvestades peaks Saarnakil regulaarselt pesitsema 1-2 paari metskurvitsaid. Suurkoovitaja ei pesitsenud ei 1961 ega 2000.a. Vahepealsetel aastatel on ta aga pesitsenud üsna regulaarselt saare lõunaosa niitudel. Punajalg-tildreid pesitses 1961.a. 17 ja 2000.a. 10 paari. Arvukuse ligi kahekordne langus on arvatavasti seotud röövlukite arvukuse tõusuga. Vähesed elupaigalised muutused ja inimsurve ei tohiks selle liigi arvukusmuutusele olulist mõju olla avaldanud. Kivirullijaid pesitses saarel 1961.a. 3 paari, 2000.a. liiki ei esinenud. Kivirullija arvukus on langenud kõigil laidudel ning põhjuseks on nii röövlukite kõrge arvukus kui ka rekreatiivne surve. Kalakajakaid loendati 1961.a. 9 ja 2000.a. 2 paari. Ainus asustatud pesa (munakurn) asus saare kirderannikul rannikumeres asuval suurel kivil. Kalakajaka väga madal arvukus on kindlasti tingitud röövlukite ebanormaalselt kõrgest arvukusest. Merikajaka pesi ei leitud ei 1961 ega ka 2000 aastal. Vahepealsetel aastatel onliik aeg-ajalt pesitsenud üksikute paaridena saare põhjaosa rahudel ning vees asuvatel suurtel kividel. Randtiire loendati 2000.a. 2 paari (Kajakarahul ja Oorahul). 1961.a. rand- ja jõgitiire kahjuks ei eristatud ning kirjas on 9 paari *Sterna sp.* Igal juhul on aga nende arvukus vähenenud ja põhjuseks taas röövlukid ning inimtegevus. 1961.a. pesitses saarel ka 9 paari väiketiire. 2000.a. liik ei pesitsenud ning ta on muutunud juhuslikuks pesitsejaks kõigil laidudel.

Mittepesitsevate hulgalindude või toitekülalistena naabersaartelt nähti 2000.a. Saarnaki vetes üksikuid räuske ja väiketiire ning kuni kümmekond rand- ja jõgitiiru.

Tuvilised (*Columbiformes*)

1961 ja 2000.a. ei pesitsenud Saarnakil ühtegi tuviliste seltsi kuuluvat liiki, kuid vahepealsetel aastatel on vaadeldud seal 1-2 paari kaelustuvisid. Kuna saarel on vähe metsa, siis on liigi pestemine siin üsna sporaadiline. Läbirändel või juhukülalisena on kohatud veel kodutuvi, õõnetuvi ja turteltuvi.

Käolised (*Cuculiformes*)

1961.a. pesitses Saarnakil 1 paar (kukkuv isaslind?) kägusid. 2000.a. loenduste käigus liiki ei kohatud, kuigi tõenäoliselt ta ka sel aastal. Vaheaastatel on igatahes kägusid saarel pidevalt kuulnud.

Öösorilised (*Caprimulgiformes*)

Loendusaastatel öösorri ei kohatud, kuid 1980-tel on teda saarel paaril korral nähtud-kuuldud. Võimalikud pesapaigad asuvad hoonete piirkonnas ning saare kesk- ja põhjaosa kadastikes.

Rähnilised (*Piciformes*)

Rähnulistest pesitseb Saarnakil ainsa liigina väänkael. Liiki kohati nii 1961 kui ka 2000.a. ühe paarina hoonete piirkonnas. Pesitsemine on tuvastatud nii kuldnoka pesakastis kui ka puuõõnsuses. Rähne ega nende vanu pesakoopaid ei leitud. Hulgulinna ja läbirändajana on kohatud suur-kirjurähni.

Värvulised (*Passeriformes*)

Värvulisi pesitses 1961.a. 22 ja 2000.a. 39 liiki. Liikide arvu juurdekasv on 17 liiki ning suhtelise osakaalu juurdekasv 19%. Värvuliste selts on ainus liigirühm kus on toimunud oluline liikide arvu ning suhtelise osakaalu suurenemine. Osa uute liikide ilmumine on selgelt seotud elupaigaliste muutustega, s.o. uute elupaikade (roostik) tekkimise (roolinnuliigid ja rootsiitsitaja) või olemasolevate elupaikade leviku laienemise ning metsade suhtesioonilise arenguga (mets- ja väike-lehelind, punarind ning mustpea-põõsalind). Mõnede liikide ilmumine on aga enam seotud nende arvukuse ja leviku üldise suurenemisega regioonis (Eestis) tervikuna ning levimisega ka väiksematele meresaartele (harakas, leevike, karmiinleevike ja ööbik).

Põldlõokesi loendati 1961.a. 19 ja 2000.a. 48 paari. Arvukuse suure erinevuse üheks põhjuseks on ilmselt asjaolu, et 1961.a. loendati vaid rannikuvööndis, 2000.a. aga kogu saare ulatuses. Tõenäoliselt ei ole liigi arvukus oluliselt muutunud. Põldlõoke on niitude dominantliik ning üks karakterliike kogu avamaastikul. Suitsupääsukesi loendati 2000.a. kokku 30 paari. 1961.a. liiki ei mainita, tõenäoliselt jäi ta loendusest lihtsalt välja. 2000.a. pesitses ta kõigis hoonetes välja arvatud nn. "teadlaste maja". Kõige enam (10 asust. pesa) loendati neid Mäe laudas. Suitsupääsuke si on Saarnaki hoonetes arvukalt pesitsenud kogu vaatlusperioodil. Räästapääsukesi loendati 2000.a. 22 paari. Kõige enam (15 asust. pesa) loendati Mäe rehemaja räästaalustes ning pesad puudusid Mäe saunas ja suitsusaunas, Mäe sepikojas, küünis ning "teadlaste majas". 1961.a. räästapääsukest ei mainita kuigi ta pesitses saarel tõenäoliselt juba siis. Ka räästapääsuke on pesitsenud kõigil vaheaastail aga tema arvukus on kõikunud tunduvalt enam kui suitsupääsukesel. Metskiur 2000.a. ei kohatud, kuigi 1961.a. ning ka vahepealsetel aastatel on ta eisenud. Liik on ka teistel suurematel laidudel vähearukas ja juhuslik pesitseja. Sookiure loendati 1961.a. 26 ning 2000.a. 51 paari. Kuna 1961.a. andmed kajastavad vaid rannikuloendust, siis võib oletada, et ka siis pesitses neid kokku tunduvalt enam ning et liigi arvukus ei ole tegelikult oluliselt kasvanud. Sookiur on Saarnaki rannaniitude ja soiste niitude dominantliik.

Hänilast kohati saarel 1961.a., 2000.a. liik puudus. Ka vahepealsetel aastatel on hänilast esinenud kuid üldiselt on ta Saarnakil siiski juhusli pesitseja. Linavästrikke loendati 1961.a. 22 ja 2000.a. 11 paari. Arvukuse kahekordset langust on raske seletada, sest liigi üldine arvukus on stabiilselt kõrge. Võib vaid oletada, et väljaspool hooneid maapinnal pesitsevate linavästrikke pesad rüüstatakse rebaste ja kährikute poolt. Käblikut 1961 ja 2000.a. ei esinenud kuid vahepealsetel aastatel on vähemalt paaril korral pesitsenud. Vösaraate loendati 2000.a. 11 paari, esinedes nii metsatukkades kui ka suuremates kadastikes. 1961.a. teda Saarnakil ei kohatud, nii nagu Hanikatsilgi. Põhjus on ebaselge, sest vähemalt viimastel aastakümnetel on ta mõlemal saarel olnud tavaline, kuigi mitte eriti arvukas pesitseja. Ka punarinda 1961.a. ei leitud, kuid 2000.a. loendati neid kokku 5 paari. Punarinna ilmumist võib seletada Saarnaki metsasuse kasvu ning metsade vanuse ja mitmekesisuse suurenemisega. Ööbikuid loendati 2000.a. 13 paari ning 1961.a. mitte ühtegi. Ööbiku arvu kus on viimastel aastakümnetel tõusnud kogu Eestis ning nüüdseks on ta levinud ka kõigile suurematel saartele kus metsa või kõrgvõsa leidub. Lepalindu 1961 ega 2000.a. eiesinenud. Vahepealsetel aastatel on ta paaril korral pesitsenud hoonestikus. Kadakatäksi kohati 1961.a., 2000.a. aga mitte. Vaheaastatel on ta pesitsenud ebaregulaarselt. Kivitakse loendati 2000.a. 5 paari, 1961.a. teda aga ei kohatud. Võib siiski oletada, et ka 1961.a. pesitses ta hoonestikus, mis jäi loendusest välja. Musträstaid loendati 2000.a. 25 paari, 1961.a. märgitakse teda kui väikese sagedusega pesitsejat. Võib arvata, et liigi arvukus on oluliselt tõusnud nii seoses saare metsasuse suurenemise kui ka liigi arvukuse ja leviku üldise kasvuga Eestis sajandi teisel poolel. Laulurästaid loendati 2000.a. 35 paari, 1961.a. oli ta väikese sagedusega linnuliik. Suur erinevus tuleneb nii liigi arvukuse üldisest tõusust meresaartel kui ka 1961.a. loenduse väikesest ulatusest. Vainurästaid loendati 2000.a. 6 paari ning 1961.a. oli ta väikese sagedusega pesitseja. Vainurästa arvukus kahel võrdlusaastal oluliselt ei erine kuid vahepealsetel perioodil tervikuna on see olnud muutlik. Kõrkja-roolinde loendati 2000.a. 23 paari, 1961.a. liik puudus. Kõrkja-roolinnu ilmumine ja suhteliselt suur arvukus on seotud roostiku kui liigi ühe põhilise elupaiga tekkimise ja levimisega saarel. Sama kehtib ka tiigi-roolinnu kohta, keda 2000.a. loendati 9 paari. Seevastu soo-roolinnu ilmumine on enam seotud liigi üldise levimisega väiksematele meresaartele viimasel poolsajandil. Käosulaseid loendati 2000.a. 6 paari ning 1961.a. oli ta väikese sagedusega haudelind. Tõenäoliselt on liigi arvukus vaatlusperioodil mõnevõrra tõusnud. Vööt-põõsalind oli 1961.a. sage pesitseja ning 2000.a. loendati neid kokku 65 paari. Tõenäoliselt on ka selle liigi arvukus saarel pisut suurenenud. Väike-põõsalinde loendati 2000.a. 165 paari. Liik oli saarel üldarvukuselt esikohal. 1961.a. märgitakse teda kui sagedat pesitsejat. Selle liigi arvukus on vaatlusperioodil ilmselt oluliselt suurenenud, põhjuseks soodsad elupaigalised muutused (kadastike tihenemine ning männitukkade tekkimine). Pruunselg-põõsalinde loendati 2000.a. 47 paari, 1961.a. märgitakse teda kui väga sagedat haudelindu. Arvukus ei ole arvatavasti oluliselt muutunud, eriti võrdlevalt väike-põõsalinnu arvukuse kasvuga. Aed-põõsalinde loendati 2000.a. 9 paari, 1961.a. märgitakse teda kui väikese sagedusega linnuliiki. Arvukus on vaatlusperioodil ilmselt mõnevõrra suurenenud. Mustpea-põõsalinde loendati 2000.a. 4 paari, 1961.a. teda ei kohatud. Liigi ilmumine on arvatavasti seotud metsade pindala ja vanuse ning liigilise mitmekesisuse kasvuga (suktsessiooniga). Sama kehtib ka mets-lehelinnu ja väike-lehelinnu kohta, keda 1961.a. ei esinenud. 2000.a. loendati 6 paari mets-lehelinde ja 4 paari väike-lehelinde. Seevastu salu-lehelind oli väga sage pesitseja juba 1961.a. ning 2000.a. loendati neid 55 paari. Seega ei ole salu-lehelinnu arvukus vaatlusperioodil arvatavasti oluliselt muutunud. Hall-kärbsenäppi 1961 ega 2000.a. ei kohatud kuid vahepealsetel perioodil

on teda hoonestikulis paaril korral pesitsemas vaadeldud. Täpselt sama kehtib ka must-kärbsenäpi kohta. Väike-kärbsenäppi 1961 ega 2000.a. ei kohatud kuid vahepealsetel aastatel on teda juuni algusesd kahel korral kuulnud laulmas Mäe puudesalus. Ka sinitihast 1961 ega 2000.a. ei nähtud kuid vahepealsetel perioodil on teda vähemalt kolmel korral märgatud pesitsemas Mäe hoonestikulis ja puudesalus. Rasvatihaseid loendati 2000.a. 3 paari, 1961.a. liiki ei mainita. Rasvatihane on vähearvukas ja mitte igaastane haudelind, pesitsedes hoonetes, pesakastis ning puuõõnsustes. Üks paar porre pesitses 2000.a. saare põhjaosa metsatukas. 1961.a. teda ei kohatud. Saarnakil on porr märksa juhuslikum pesitseja kui Hanikatsil. Punaselg-õgijaid loendati 2000.a. 6 paari, 1961.a. oli ta väikese sagedusega pesitseja. Liigi arvukus on olnud suhteliselt stabiilne. Harakaid pesitses 2000.a. 2 paari, 1961.a. teda ei nähtud. Harakas ilmus Saarnakile ja Hanikatsile teadaolevalt 1970-te lõpus. Hallvareseid loendati 2000.a. 21 paari, 1961.a. märgitakse teda kui väikese sagedusega pesitsejat. On ilmne, et varese arvukus on Saarnakil (nii nagu ka teistel laidudel) vaadeldaval perioodil märgatavalt tõusnud. Ronki pesitses saarel nii 1961 kui ka 2000 aastal 1 paar. Teadaolevalt ei pesitse rongad Saarnakil siiski mitte iga aasta. 2000.a. asus pesa üksikul männil saare läänerrannikul. Kuldnokki loendati 2000.a. 3 paari, 1961.a. mainitakse teda kui väikese sagedusega liiki. Kuldnokk on Saarnakil regulaarne kuid kõikuva arvukusega haudelind. Pesitseb valdavalt pärnade õõnsustes ning hoonetes ja kuldnokapuurides. Metsvinte loendati 2000.a. 146 paari, 1961.a. oli ta aga väikese sagedusega haudelind. Metsvindi arvukus on märkimisväärselt tõusnud. Praegu on ta saarel üks fooniliike ning üldarvukuselt teisel kohal. Rohevinte loendati 2000.a. 34 paari, 1961.a. oli ta samuti sage pesitseja. Arvukus on arvatavast mõnevõrra suurenenud. Ohakalinde 1961 ega 2000.a. ei nähtud kuid vahepealsetel aastatel on ta saarel mitmel korral pesitsenud. Üks paar siisikesi pesitses 2000.a. saare põhjaosa metsatukas. 1961.a. liiki ei kohatud ning tõenäoliselt on siisike saarel juhuslik pesitseja. Kanepilinde loendati 2000.a. 6 paari, 1961.a. oli ta aga väga sage. Tõenäoliselt on liigi arvukus ka tegelikult märgatavalt langenud. Karmiinleevikesi loendati 2000.a. 54 paari, 1961.a. liik puudus. Karmiinleevike on viimastel aastakümnetel ilmunud ja muutunud üheks karakterliigiks kõigil suurematel saartel. Leevikesi loendati 2000.a. 2 paari, 1961.a. teda ei kohatud. Ka leevike on Hiiumaa laidudele ilmunud alles viimastel aastakümnetel, kuid tema esinemine on enam seotud saarte vanuse ja metsasuse suurenemise, mitte aga levila üldise laienemisega. Talvikesi loendati 2000.a. 18 paari, 1961.a. liik puudus. Talvikese kõrget arvukust viimastel aastatel ning puudumist 1961.a. on üsna raske seletada, sest liigi üldine arvukus on viimastel aastakümnetel olnud stabiilne või isegi langenud. Tegemist ei ole ka raskesti avastatava liigiga, et ta oleks võinud 1961.a. märkamata jääda. Pealegi leiti teda 1961.a. pesitsemas nii Hanikatsil kui Kõverlaiul. Rootsiitsitajaid loendati 2000.a. 18 paari, 1961.a. liik puudus. Rootsiitsitaja ilmumine ning suhteliselt kõrge arvukus viimastel aastatel on seotud roostike tekke ja kiire levimisega nii Saarnakuil kui ka kõigil teistel suurematel laidudel.

Tähelepanekuid loomaliikide kohta

Kahepaiksetest avastasin saare lääne- ja põhjaosa loikudes arvukalt rabakonna poegi. Kõret ega rohukonna ma eileidnud. Ühte nastikut nägin Mäe elumaja juures. Mügri arvukus oli keskmine. Ühe surnud karihiire (liik ?) leidsin saare põhjaosa märjalt niidult. Suhteliselt arvukalt (vähemalt 4) esines halljäneseid. Saarel oli paikset ka vähemalt üks sokk. Väikekiskjatest nägin hoonete juures ühte kärpi. Suurkiskjatest

esinesid rebane (vähemalt 2) ja kährrik (vähemalt 3). Põtru ega metssigu vaatlusperioodil saarel ei olnud.

4. Kokkuvõte ja lõppjärelused

Saarnaki laiul on seni registreeritud 76 haudelinnuliiki 8 seltsist. Liikide arvult (39 l., 75% liikide üldarvust) ning üldarvukuselt domineerivad praegu (2000.a.) ülekaalukalt värvulised. Järgnevad kurvitsalised, hanelised ja rähnilised. Peadominant oli väike-põdsalind (16%) ja subdominant metsvint (14%). Üldasustustihedus oli 7,4 p/ha ning liigitihedus 0,4 l./ha. Võrreldes 1961.a. on oluliselt suurenenud värvuliste arvukus ja suhteline osakaal (+17 l. ja +19%) ning vähesel määral kahanenud haneliste ja kurvitsaliste arvukus ning osakaal. Lisandunud on 15 uut liiki ning kadunud 3 liiki. Kõige liigirikkamad elupaigad olid 2000.a. mets (24 l.) ja põdsast (22 l.), järgnesid lagerannik ja rannaniit (11 l.), hooned ja kiviaiad (10 l.), muud niidud (6 l.) ja roostik (4 l.). Kõige arvukamalt pesitses linde põdsastus (476 p), järgnesid mets (270 p), muud niidud (78 p), hooned ja kiviaiad (76 p), lagerannik ja rannaniit (64 p) ning roostik (50 p). Lagerannikul ja rannaniidul domineeris sookiur (37%), järgnesid põldlõoke (17%) ja merisk (11%). Kõrgematel niitudel (mmuudel niitudel) domineerisid põldlõoke (37%) ja sookiur (35%), roostikus kõrkja-roolind (40%) ja rootsiitsitaja (36%), põdsastus väike-põdsalind (32%), metsvint (14%) ja võöt-põdsalind (14%) ning metsas metsvint (30%), salu-lehelind (15%) ja karmiinleevike (12%). Kõige linnurikkamad piirkonnad olid hoonestik koos õuealaga, saare lõunaosa metsatukad ning Pärnamäe ranga ümbruse pärnik koos kadastikuga.

Kaitseala teiste suuremate saartega võrreldes on Saarnaki haudelinnustik liigirikkuselt (liikide arvult) Hanikatsi järel teisel kohal, liigitiheduselt aga viimasel kohal. Üldasustustihedus on keskmine. Saarnaki haudelinnustiku liigiline koosseis on praegu (1990-tel) kõige sarnasem Hanikatsile, järgnevad Ahelaid, Kõverlaid, Vareslaid ning Kõrgelaid. 1961.a. oli Saarnaki linnustik võrdselt kõige sarnasem Hanikatsile ja Kõverlaiule, järgnesid Kõrgelaid, Ahelaid ja Vareslaid. Sarnasus on võrdselt oluliselt vähenenud Saarnaki ja Kõverlaiu ning Saarnaki ja Kõrgelaiu vahel ning sarnasus on mõnevõrra suurenenud Saarnaki ja Hanikatsi ning Saarnaki ja Vareslaiu vahel. Huvitav on see, et peale Saarnaki on kõigi teiste võrdlusaluste laidude haudelinnustike liigilise koosseisu sarnas 1961 aastaga võrreldes omavahel suurenenud.

Kasutatud kirjandus ja käsikirjad

Kumari, A. 1967. Linnude levikust ja arvukusest Väinamere saartel. – Rmt: Lääne-Eesti meresaarte linnustik. Ornitoloogiline kogumik, IV. Tartu. Lk. 61-84.

Kuresoo, A., Ader, A. 2000. Haudelinnude punktloendus Eeestis aastail 1983-1998. – *Hirundo*, 13(1):3-18.

Leito, A. 1996. Ahelaiu linnustik. – Lepingulise uurimistöo aruanne. Käsikiri Hiiumaa laidude kaitseala arhiivis. 12 lk. pluss lisad.

Leito, A. 1997. Kõrgelaiu linnustik. – Lepingulise uurimistöo aruanne. Käsikiri Hiiumaa laidude kaitseala arhiivis. 12 lk. pluss lisad.

Leito, A. 1998. Vareslaiu linnustik. – Lepingulise uurimistöo aruanne. Käsikiri Hiiumaa laidude kaitseala arhiivis. 11 lk. pluss lisad.

Leito, A. 1999. Hanikatsi linnustik. – Lepingulise uurimistöo aruanne. Käsikiri Hiiumaa laidude kaitseala arhiivis. 16 lk. pluss lisad.

- Leito, A., Leito, T.** 1988. Hiiumaa Laidude Riiklik Maastikukaitseala. – Loodusevaatlusi 1986, I. Tln., lk. 94-117.
- Leito, A., Leito, T.** 1993. Kõverlaiu linnustik. – Loodusevaatlusi 1992, I. Tln., lk. 72-79.
- Leito, A., Leito, T.** 1995. Hiiumaa linnustik. Bird fauna of Hiiumaa. Kärkla, 160 lk. (Pirrujaak; 4).
- Loopmann, U.** 1996. Eesti meresaarte nimestik. – Eesti Vabariigi Keskkonnaministeerium, Info- ja Tehnokeskus. Tln., 84 lk. pluss kaart.
- Mägi, M.** 1997. Hiiumaa laidude (Hanikatsi, Saarnaki) taimekoosluste ökoloogiline analüüs. – Magistritöö. Käsikiri Hiiumaa laidude kaitseala arhiivis.
- Sepp, U.** 1970. Väinamere saared. – Rmt: Lääne-Eesti rannikualade loodus. Tln., Valgus, lk.17-26.